

УДК 658.1 (045)

Блакита Г. В.

д.е.н., доцент

Перший заступник директора

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті, з урахуванням результатів досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, запропоновано класифікацію об'єктів діагностування стратегічних можливостей фінансового розвитку торговельних підприємств.

Авторський підхід до об'єктів діагностування дозволяє врахувати цілий ряд факторів, що впливають на фінансовий розвиток підприємства та його стратегію.

Ключові слова: фінансова стратегія, зовнішнє фінансування, внутрішній потенціал, об'єкти діагностики.

Важливою передумовою формування фінансової стратегії торговельного підприємства є дослідження умов та можливостей його фінансового розвитку у стратегічній перспективі. Здійснення такої оцінки є необхідним для формування стратегічної мети підприємства і обумовлює вибір його фінансової стратегії.

Важливим завданням побудови концептуальних основ діагностування стратегічних можливостей фінансового розвитку торговельних підприємств є комплексне визначення і систематизація об'єктів цього діагностування. Актуальність здійснення такої систематизації визначається необхідністю структуризації загального процесу діагностування за окремими складовими його операціями, а відповідно і побудови ефективної його організації на конкретному торговельному підприємстві.

Постановка завдання. В процесі здійснення систематизації об'єктів діагностування стратегічних можливостей фінансового розвитку

торговельних підприємств необхідно визначити основні їх види за окремими класифікаційними ознаками.

Результати дослідження. Класифікація об'єктів діагностування стратегічних можливостей розвитку підприємства за окремими класифікаційними ознаками пропонується в роботах таких науковців, як: Д. Аакер, Р. Грант, П. Дженстер і Д. Хассі, Дж. Джонсон, К. Шоулз і Р. Уіттінгтон, Л. М. Крепкий, В. П. Савчук, Дж. Хангер і Т. Уілен, Р. Хіггінста ін. Незважаючи на високий рівень уваги науковців до цього питання, слід зазначити, що перелік розглянутих ними класифікаційних ознак не носить системного характеру, оскільки взаємозв'язок між ними як правило не досліджується. Розглянемо більш детально, які ознаки покладено сучасними науковцями в основу класифікації об'єктів діагностування стратегічних можливостей розвитку підприємства.

Перш за все, слід розглянути підходи науковців до складу стратегічних можливостей розвитку підприємства за їх основними елементами. Сучасна теорія стратегічного менеджменту виділяє два базові елементи, що визначають поняття стратегічних можливостей підприємства – це його ресурси та компетенції [1, 2, 3].

Констатуючи такий підхід сучасних науковців до визначення базових структурних елементів поняття «стратегічні можливості підприємства», ми вважаємо, що він може бути вичерпним в процесі діагностування факторів зовнішнього і внутрішнього середовища при розробці операційної стратегії. В той же час, особливості здійснення фінансової діяльності потребують виділення ще одного базового елемента поняття «стратегічні можливості підприємства», який не охоплюється ні поняттям «ресурси», ні поняттям «компетенції». Таким елементом виступає «фінансова структура підприємства».

Необхідність виділення базового елемента визначається декількома чинниками. Перш за все, виділення цього елемента визначається особливістю такої специфічної функції фінансового менеджменту, як забезпечення

фінансової стабільності підприємства в процесі його розвитку. Крім того, цей базовий елемент стратегічних можливостей фінансового розвитку формується під впливом не тільки суб'єктивних, а й об'єктивних факторів зовнішнього і внутрішнього фінансового середовища торговельних підприємств (тобто об'єктивно визначає особливості стратегічних можливостей розвитку підприємств). Нарешті внутрішні характеристики цього базового структурного елементу поняття «стратегічні фінансові можливості підприємства» не входять до складу характеристик понять «ресурси» та «компетенції».

Наступною класифікаційною ознакою об'єктів діагностування стратегічних можливостей підприємства виступає їх ресурсний склад. Цей склад за видами ресурсів формується з урахуванням особливостей конкретного виду діяльності підприємства (або за видом відповідної функціональної його стратегії). В системі ресурсів, що забезпечують фінансову діяльність (або формування фінансової стратегії) підприємства, пріоритетну роль відіграють фінансові ресурси. Крім цього, здійснення фінансової діяльності забезпечують певні види основних засобів, що використовуються в процесі фінансового управління підприємством; нематеріальні активи, що теж пов'язані з цим видом функціонального управління підприємством, а також персонал фінансових менеджерів. За цим переліком складу ресурсів, що забезпечують розвиток фінансової діяльності, має діагностуватися ресурсна складова стратегічних можливостей торговельних підприємств.

В системі базового елементу стратегічних можливостей – «фінансова структура підприємства» – у відповідності із сучасною практикою фінансового менеджменту пропонуємо виділити наступні складові об'єкти діагностування «структура капіталу підприємства» (що характеризується співвідношенням власного і позикового капіталу); «структура активів підприємства» (що характеризується співвідношенням оборотних та необоротних його активів) та «структура грошових потоків підприємства»

(що характеризується співвідношенням позитивного та від'ємного його грошових потоків).

Нарешті, за базовим елементом стратегічних можливостей – «компетенції підприємства із здійснення фінансової діяльності» – пропонується виділяти наступні об'єкти діагностування: «організаційна система управління фінансовою діяльністю»; «фінансові технології, методи та інструменти, що використовуються в системі фінансового менеджменту»; «корпоративні знання фінансових менеджерів» (термін «корпоративні знання» використовується в сучасній літературі з проблем стратегічного менеджменту для узагальненої характеристики індивідуальних знань і досвіду менеджерів підприємства [3]; «корпоративна культура фінансових менеджерів»).

Однією з класифікаційних ознак поділу об'єктів діагностування стратегічних можливостей підприємства, що традиційно розглядається в літературі з проблем стратегічного менеджменту, виступає їх поділ за періодом дослідження у часі. За цією ознакою сучасні науковці виділяють діагностування розвитку стратегічних можливостей підприємства у ретроспективному періоді та діагностування розвитку цих можливостей у перспективному (стратегічному періоді). Такий поділ об'єктів діагностування обумовлює вибір різних методів його здійснення, побудови відповідної інформаційної бази, різного рівня «стратегічного бачення» фінансових менеджерів, і тому має використовуватись в процесі діагностування стратегічних можливостей фінансового розвитку підприємства.

Найбільш поширеною класифікаційною ознакою, що розглядається практично усіма науковцями в процесі діагностування стратегічних можливостей розвитку підприємства, виступає середовище формування факторів, що генерують зміни окремих елементів цих можливостей. За цією класифікаційною ознакою середовище формування змін факторів поділяють на два основні види: зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства. В

системі нашої класифікації мова має йти про відповідне фінансове середовище підприємства.

В деяких наукових працях класифікаційною ознакою об'єктів діагностування стратегічних можливостей розвитку підприємства визначається «тип динаміки окремих факторів, що впливають на зміну цих можливостей». Зокрема, пропонується виділяти такі типи динаміки: епізодична (що характеризується однократністю її прояву), хронічна (що характеризується багатократністю її прояву) та циклічна (що підпорядкована певним фазам циклу розвитку підприємства [4]). Така класифікаційна ознака об'єктів діагностування може бути використана і в процесі дослідження стратегічних можливостей фінансового розвитку підприємства.

Досить поширеною в літературі, з проблем стратегічного менеджменту, є класифікація об'єктів діагностування за характером впливу окремих факторів на розвиток стратегічних можливостей. Згідно з цією ознакою, науковці виділяють фактори, що позитивно та негативно впливають на розвиток окремих елементів стратегічних можливостей підприємства [1]. Враховуючи на те, що з такою класифікацією об'єктів діагностування пов'язана система ідентифікації ризиків фінансового розвитку підприємства, ми вважаємо ефективним її використання в процесі діагностування його стратегічних можливостей.

З системою оцінки результатів діагностування стратегічних можливостей розвитку підприємства пов'язана і така класифікаційна ознака, як рівень стратегічних можливостей за основними їх елементами. Переважна кількість науковців виділяють за цією класифікаційною ознакою тільки два рівні такої оцінки – «сильну та слабку позицію» [2, 5]. Окремі автори пропонують виділити ще й такий рівень оцінки, як «нейтральна позиція» [6].

Ми вважаємо за необхідне збільшити кількість рівнів такої оцінки щонайменше до п'яти, класифікуючи їх у наступному вигляді: дуже сильна позиція (що становить основу визначення ключових компетенцій підприємства в процесі його стратегічного фінансового розвитку); сильна

позиція; нейтральна позиція; слабка позиція; дуже слабка позиція. Критерії віднесення стратегічних можливостей до відповідного їх рівня за результатами діагностування факторів зовнішнього і внутрішнього фінансового середовища кожне підприємство має встановлювати індивідуально.

Розглянуту систему класифікаційних ознак ми пропонуємо доповнити ще такою, як рівень узагальнюючої оцінки стратегічних можливостей фінансового розвитку торговельних підприємств. Таку класифікацію оцінки слід базувати на понятті «порогові стратегічні можливості підприємства», під яким розуміють «ресурси та компетенції, що забезпечують мінімальні вимоги до існування підприємства» [3].

З урахуванням цього поняття ми пропонуємо виділяти такі узагальнюючі рівні оцінки стратегічних можливостей фінансового розвитку торговельних підприємств, як мінімальний, максимальний і прийнятний для розвитку конкретного підприємства (в межах екстремальних його значень).

Результати дослідження дозволяють запропонувати наступну класифікацію об'єктів діагностування стратегічних можливостей фінансового розвитку торговельних підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація об'єктів діагностування стратегічних можливостей фінансового розвитку торговельних підприємств

Класифікаційні ознаки	Види об'єктів діагностування
I. Базові елементи стратегічних можливостей	1. Ресурси підприємства для здійснення фінансової діяльності 2. Фінансова структура підприємства 3. Компетенції підприємства із здійснення фінансової діяльності
II. Ресурсний склад стратегічних можливостей	1. Фінансові ресурси підприємства 2. Основні засоби, що використовуються в процесі фінансового управління підприємством 3. Нематеріальні активи, що пов'язані з фінансовим управлінням підприємством 4. Персонал фінансових менеджерів
III. Елементи фінансової	1. Структура капіталу підприємства

структури підприємства, що характеризують його стратегічні можливості	2. Структура активів підприємства 3. Структура грошових потоків підприємства
IV. Склад основних компетенцій, що характеризують стратегічні можливості	1. Організаційна система управління фінансовою діяльністю 2. Фінансові технології, методи і інструменти, що використовуються в системі фінансового менеджменту 3. Корпоративні знання фінансових менеджерів 4. Корпоративна культура фінансових менеджерів
V. Період дослідження стратегічних можливостей в часі	1. Розвиток стратегічних можливостей у ретроспективному періоді 2. Розвиток стратегічних можливостей у перспективному періоді
VI. Середовище формування факторів, що генерують зміни стратегічних можливостей	1. Зовнішнє фінансове середовище підприємства 2. Внутрішнє фінансове середовище підприємства
VII. Тип динаміки окремих факторів, що впливають на зміну стратегічних можливостей	1. Однократна динаміка 2. Багатократна динаміка 3. Циклічна динаміка
VIII. Характер впливу окремих факторів на розвиток стратегічних можливостей	1. Фактори, що позитивно впливають на розвиток стратегічних можливостей 2. Фактори, що негативно впливають на розвиток стратегічних можливостей
IX. Рівень оцінки окремих елементів стратегічних можливостей	1. Дуже сильна позиція 2. Сильна позиція 3. Нейтральна позиція 4. Слабка позиція 5. Дуже слабка позиція
X. Рівень узагальнюючої оцінки стратегічних можливостей підприємства	1. Мінімальний («пороговий») рівень 2. Максимальний рівень 3. Рівень, прийнятний для розвитку конкретного підприємства

Висновки. Виділення класифікаційних ознак діагностування стратегічних можливостей фінансового розвитку підприємства та на їх основі класифікація об'єктів, їх оцінки є частиною методології формування фінансової стратегії торговельного підприємства. Діагностування стратегічних можливостей фінансового розвитку торговельних підприємств є першою фазою процесу розроблення фінансової стратегії, наступними за якою є розроблення комплексу стратегічних фінансових рішень та реалізація розробленої фінансової стратегії. Оцінку стратегічного фінансового потенціалу торговельного підприємства необхідно здійснювати відповідно до

запропонованих класифікаційних ознак комплексно – не лише з позиції діагностування його внутрішнього потенціалу але й з урахуванням впливу зовнішнього фінансового середовища (суспільно-політичні фактори розвитку, фактори розвитку фінансового ринку, галузеві фактори розвитку, фактори прямого зовнішнього впливу на фінансову діяльність). Узагальнені результати оцінки стратегічних можливостей фінансового розвитку мають використовуватись у процесі визначення ключових компетенцій торговельного підприємства у сфері фінансової діяльності.

Список використаної літератури

1. Грант Р. Современный стратегический анализ. – 5-е изд. / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2008. – 560 с.
2. Дженстер П., Хасси Д. Анализ сильных и слабых сторон компании: определение стратегических возможностей / Пер. С англ. – М.: Изд. Дом «Вильямс», 2003. – 386 с.
3. Джонсон Д., Шоулз К., Уиттингтон Р. Корпоративная стратегия: теория и практика. – 7-е изд. / Пер. с англ. – М.: ООО «И.Д.Вильямс», 2007. – 800 с.
4. Крепкий Л. М. Экономическая диагностика предприятия. – М.: Экономика, 2006. – 215 с.
5. Кембелл Э., Саммерс Л. К. Стратегический синергизм / Пер. с англ. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 416 с.
6. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 720 с.

БЛАКИТА Г. В. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье с учетом результатов исследований отечественных и зарубежных ученых, предложена классификация объектов диагностирования стратегических возможностей финансового развития торговых предприятий. Авторский подход к объектам диагностирования

позволяет учесть целый ряд факторов, влияющих на финансовое развитие предприятия и его стратегию.

Ключевые слова: финансовая стратегия, внешняя финансовая среда, внутренний финансовый потенциал, объекты диагностирования.

BLAKYTA H. V. METHODOLOGICAL ASPECTS ASSESSMENT OF POTENTIAL TRADE FINANCIAL ENTERPRISES

In the article the objects diagnostic classification of strategic opportunities of financial trading companies offered, taking into account the research results of domestic and foreign scientists. The author's approach to objects diagnosis allows taking into consideration the number of factors that affect to the financial development of the company and its strategy.

Key words: financial strategy, external financial environment, internal financial capacity, diagnostic facilities, diagnostic objects.